

PROGRAMMATOELICHTING

Concert 2 november 2019 - Romantische reis langs koormuziek uit de 19e en 20e eeuw

Pay-Uun Hiu

Middelpunt van deze rondreis langs de romantische koormuziek uit de 19de en 20ste eeuw is de 200 jaar geleden in Leipzig geboren Clara Wieck. Nu, twee eeuwen later, is ze vooral bekend als Clara Schumann, de vrouw van componist Robert Schumann. Haar kwaliteiten als pianiste werden altijd al geroemd, maar het heeft lang geduurd voordat ze ook als componiste erkenning kreeg. Haar werk omvat vooral liederen, piano- en kamermuziek. In 1848 richtte haar man de Dresdner Chorsang Verein op, een gezelschap dat 'ernsthafte künstlerische Arbeit' combineerde met 'heitere Geselligkeit' en uitstapjes in de natuur. Het bracht Clara ertoe haar **Drei gemischte Chöre** te componeren op gedichten van Emanuel Geibel, die op Roberts verjaardag op 8 juni werden uitgevoerd. De teksten van Geibel, destijds vooral onder componisten buitengewoon populair, bevatten typisch romantische kenmerken zoals het gebruik van de natuur als metafoor voor menselijke emoties en religieuze beleving.

Een klein haakje tussen het Dresden van de Schumanns en het Oostenrijk van Anton Bruckner is te vinden in diens **Christus factus est**. Hierin verwijst hij twee keer naar het Dresdner Amen (een motief van zes noten dat in de 19de eeuw bij veel kerkdiensten in Sachsen werd gebruikt) bij de tekst 'ex altavit illum'. In dit graduaal (gezang in de liturgie) voor Witte Donderdag weerklinkt de pijn van Jezus' offer en de onvoorwaardelijke gehoorzaamheid aan zijn vader in de schurende chromatiek (tonen die niet in de gebruikte toonsoort van het stuk thuishoren).

Een veel gezongen graduaal is **Locus iste**, dat Bruckner in 1869 componeerde voor de inwijding van de Votivkapelle van de Maria-Empfängnis-Dom in Linz. De romantische inslag van dit korte koorwerk komt vooral tot uiting in de harmonie: het onbewolkte C-groot waarin het stuk begint en eindigt ('Deze plaats is door God gemaakt) de toonsoortveranderingen daartussenin en een zware dissonant op de woorden 'irreprehensibilis est' (Hij is onberispelijk).

Waar de Duitse romantische muziek zich kenmerkt door vaak scherpe chromatische passages, is de romantiek in de landen daaromheen

milder, met minder steile pieken en dalen maar meer glooiende valleien, zoals is te horen in het **Ave maris stella** van Edward Elgar.

In de jaren dat Elgar zich ontwikkelde tot de componist die de Britse ziel verklankte in de onontkoombare *Pomp and Circumstance*-marsen en de *Enigma Variations* schreef hij een flink aantal geliefde meerstemmige liederen (partsongs), zoals **The Snow** en **Fly, singing bird** op tekst van zijn vrouw Alice en de **Spanish Serenade**, gebaseerd op het toneelstuk

The Spanish Student van H.W. Longfellow. De stemmingswisselingen in de gedichten van zijn vrouw omspeelt Elgar met subtiele veranderingen van majeur naar mineur en omgekeerd.

Zowel bij Dvořák als bij Sibelius vermengt de liefde voor de natuur zich met die voor het land en de eigen volksmuziek. In het gedragen en mysterieuze **Drömmarna** (Dromen) van Sibelius zijn de weerspiegelende oppervlakten tussen de nevelen van de Finse meren haast zichtbaar. Bij Dvořáks **V přírodě** (In de natuur) zingen nachtegaal en koekoek met onmiskenbaar Boheemse tongval. De korenschoven, bloemen, weiden, beken en bossen geuren naar de Tsjechische grond. De vijf liederen op tekst van Vítězslav Hálek zijn gewijd aan de natuur, maar ademen evengoed de geest en de aard van de dorpsbewoners in Dvořáks geboortestreek.

Van een heel ander kaliber is de natuurbeleving in **The seal lullaby** van Eric Whitacre, gebaseerd op het gelijknamige gedicht van Rudyard Kipling over de witte zeehond Kotick – één van de verhalen uit *The Jungle Book*, dat echter niet in de beroemde Disneyfilm is opgenomen. Whitacre werd wel benaderd door een filmstudio die een animatiefilm van The White Seal wilde maken. Hij was zo geraakt door de tekst over de zeehondenmoeder die in de schaduw van de dreiging van de mens een slaapliedje voor haar baby zingt, dat een 'eenvoudig, zoet Disneyachtig lied' als vanzelf uit zijn pen vloeide. Zoals dat gaat in de filmwereld: Whitacre leverde zijn compositie in en hoorde niks meer. Toen hij er weken later naar vroeg, werd achteloos gezegd: 'Oh, we hebben besloten *Kung Fu Panda* te gaan maken.' Na een paar jaar bewerkte hij *The seal lullaby* voor de Towne Singers in Californië en sindsdien is het wereldwijd geliefd.